

**EPISTOLAR DUHOVNICESC.
SCRISORILE INEDITE ALE ZORICĂI LAȚCU
CĂTRE PĂRINTELE ARSENIE BOCA**

Răzvan PERȘA

*Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca
persarazvan@gmail.com*

Abstract: The present research attempts to analyse the unpublished letters of the Christian female poet Zorica Lațcu to her spiritual father, Fr. Arsenie Boca, and to highlight their importance for the understanding of her poetic, theological, translational and spiritual vision. The difficulty of such an approach lies in the way in which the researcher, as a person outside the epistolary dialogue, approaches the texts in question, especially in the context of the analysis of letters that can undoubtedly be considered letters of spiritual confession. While preserving intact this mystery of the relationship between confessor and disciple, the tradition of the Orthodox Church had previously known this epistolary genre and made it known through the correspondence of some of the Fathers of the Church to their disciples. These letters, perceived in this context of understanding, can be considered mystical and theological texts and analysed as texts compatible with the vision of the Philokalia.

Keywords: *Zorica Lațcu, Arsenie Boca, Letters, poems, translation, confession.*

Preliminarii. Dificultatea analizei unui epistolar de spovedanie

Cercetarea de față are ca scop analiza scrisorilor inedite ale Zoricăi Lațcu către duhovnicul ei, Părintele Arsenie Boca, și evidențierea importanței lor pentru înțelegerea viziunii poetice, teologice, mistice și traductologice a acestei poete creștine. Dificultatea unui asemenea demers este dată de modalitatea în care cercetătorul, ca persoană exterioară unui dialog epistolar, se apropie de textele respective, mai ales în contextul analizei unor scrisori care, fără nicio îndoială, pot fi considerate scrisori de spovedanie. Păstrând intactă această taină a relației dintre duhovnic și ucenic, tradiția Bisericii a cunoscut anterior acest gen epistolar și l-a făcut cunoscut prin corespondența unor mari Părinți ai Bisericii¹. De aceea, cercetarea de față se înscrie în duhul acestui gen de scrieri.

Coordonatele biografice ale poetei Zorica Lațcu (născută Lațicu) au fost sistematizate de către unele cercetări actuale².

---

¹ Acest gen epistolar este cunoscut în tradiția patristică a Bisericii Ortodoxe. În acest sens, scrisorile Sfântului Ioan Gură de Aur către diaconița Olimpiada sunt un exemplu elocvent. Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil: către Olimpiada și cei rămași credincioși despre deprimare, suferință și Providență*, trad. Ioan I. Ică, Ediția a 2-a (Sibiu: Deisis, 2008). De asemenea, în literatura filocalică se păstrează un volum de scrisori duhovnicești între Varsanufie și Ioan. Dumitru Stăniloae, *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși. Vol. 11: Sfinții Varsanufie și Ioan* (București: Humanitas, 2017). Cu toate acestea, după cum vom vedea, textele patristice menționate redau, de cele mai multe ori, doar răspunsurile duhovnicilor la întrebările ucenicilor, lăsând la o parte frământările și solicitările lor detaliate. Scrisorile pe care le vom analiza se referă și la aceste solicitări ale fiilor duhovnicești față de părintele duhovnic.

² Despre Zorica Lațcu, cu numele oficial de Lațicu, devenită Maica Teodosia, s-au scris mai multe lucrări după anul 1990, însă nu există o

Totuși, sunt necesare abordări mai ample cu privire la această personalitate a culturii, teologiei și monahismului românesc.

Zorica Lațcu a fost absolventă de filologie clasică la Facultatea de Litere din Cluj, poetă și discipol din primăvara anului 1944³ al Părintelui Arsenie Boca, dar și apropiată de Părintele Dumitru Stăniloae.

Coroșpondența Zoricăi Lațcu cu Părintele Arsenie Boca se păstrează în arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, împreună cu

---

monografie sau o biografie academică prin consultarea surselor arhivistice multiple. O sistematizare a datelor ei biografice a fost făcută de către: Adrian Nicolae Petcu, „Zorica Lațcu”, Adrian Nicolae Petcu, *Dicționarul clericilor și mirenilor ortodocși români mărturisitori în detenția comunistă: 1945-1964* (București: Basilica, 2017), 182-184; Bogdan-Ioan Anistoroaei, *Ascetică și mistică ortodoxă în poezia românească a secolului al XX-lea (cu aplicare la Vasile Voiculescu, Alexandru Mironescu, Zorica Lațcu, Ioan Alexandru și Daniel Turcea)*, (Teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2018). Fragmentul despre Zorica Lațcu a fost publicat ulterior în lucrarea: Bogdan-Ioan Anistoroaei, *Zorica Latcu. Monahia poeta* (București: Eikon, 2019). Pentru repere biografice despre Zorica Lațcu a se vedea: Camelia Suruianu, „Maica Teodosia Zorica Lațcu 17 martie 2017 – 100 de ani de la nașterea sa”, *TABOR. Revistă de cultură și spiritualitate românească*, 08 (2017), 71-80; Cristina Gabriela Nemeș, „Mystical Love in Zorica Lațcu Teodosia’s Lyric”, *Philologica Jassyensia*, 1 (15) (2012), 37-45; Cristina Gabriela Nemeș, „Zorica Lațcu Teodosia: poetă modernă de orientare mistico-religioasă”, *The Proceedings of the “European Integration – Between Tradition and Modernity” Congress*, 5 (Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2011), 210-220.

³ Într-o scrisoare trimisă părintelui Arsenie Boca de către Zorica Lațcu la data de 21 martie 1945, se precizează următoarele: „Iată că a trecut aproape un an de când Prea Cuvioșia Voastră mi-a ridicat – asemenea Samarineanului din parabolă – sufletul rănit pe mâini. Și nu pot să Vă văd altfel, decât ca atunci, cu nemărginită milă în ochi și în glas”. Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisori, ff. nenumerate. Scrisoare din 21 martie 1945.

un manuscris al poeziilor ei⁴, reprezentând o corespondență personală, de aproape 93 de scrisori din partea Zoricăi Lațcu, scrisori de spovedanie, o adevărată comoară a relației ucenic-părinte duhovnicesc⁵. Scrisorile sunt trimise între intervalul 8 iunie 1944 – 27 octombrie 1948. Între anii 1944-1945, Universitatea din Cluj împreună cu Muzeul Limbii Române de la Cluj erau refugiate la Sibiu, iar Zorica Lațcu se afla la Sibiu, angajată a muzeului⁶. Scrisorile sunt redactate, de cele

---

⁴ Manuscrisul cuprinde un număr de 129 de poezii ale Zoricăi Lațcu, dintre care: 30 de poezii cu titlul „Osana Luminii”, publicate la Cluj-Napoca în anul 1947 – Zorica Lațcu, *Osana Luminii, Poezii*, (Cluj, Editura Episcopiei ort. rom., 1947) –, un manuscris pe care este scris de către Părintele Arsenie Boca: „Poeme netipărite de inspirație profană-clasică. Documentare”, cu un număr de 26 de poezii: „Belle Ande către Roland”, „Roxceana către Suleiman”, „Protheus”, „Cassandra”, „Plecare”, „Patria”, „Phoebe Silvarumque potens Diana”, „Morminte”, „Eurotas”, „Aedul”, „Ofranda”, „Mănunchiul”, „Bucolică”, „Întâlnire”, „Invitație”, „Ceaslov”, „Înstrăinată”, „O carte”, „Cuvinte-n piatră” (2.I.1942, Brașov), „Păstorița” (16.I.1942, Sibiu), „Oda insulei Cypru” (5-6 iunie 1943, Sibiu), „Scrisoarea din Sardes” (Sibiu, 15 septembrie 1943), „Sfințire” (Sibiu, 25 septembrie 1943), „Te port în mine” (Sibiu, 18 octombrie 1943), „Toamna” (12 noiembrie 1943), „Noapte” (Sibiu, 20 ianuarie 1944). Manuscrisul are și 33 de poezii publicate în volumul de debut din 1944.

⁵ Din păcate încă nu am identificat și scrisorile Părintelui Arsenie Boca trimise către Zorica Lațcu, apoi „Teodosia Lațcu”. Probabil au fost risipite după desființarea Mănăstirii Vladimirești. De asemenea, nu mai există corespondența după 1948, aceasta fiind, probabil, trimisă la Mănăstirea Prislop, însă nici aceasta nu se mai păstrează. Părintele Arsenie Boca a compus un extras din corespondență intitulându-l „Despre Arta Cuvântului. Fragmente dintr-o corespondență” pentru perioada 8 iunie 1944 – 26-27 februarie 1946. Pe manuscris este scris de către Părintele Arsenie: „Ca material documentar, în cazul când l-ați dori”.

⁶ Muzeul și Universitatea aveau să se reîntoarcă la Cluj în august 1945. Ștefan Pașca, „Raport”, *Dacoromania. Buletinul Muzeului Limbii Române*,

mai multe ori, pe o filă A4, împăturată în două, cuprinzând astfel 4 pagini. Scrisorile sunt datate, dar filele lor nu sunt numerotate⁷.

Vom structura tematica acestei corespondențe în două mari teme pentru a vedea câteva elemente în ceea ce privește: viziunea poetică a Zoricăi Lațcu (*Ars poetica*), raportată la o concepție mistică-isihastă și viziunea traductologică, sau munca personală de traducere a unor texte grecești realizată de Zorica Lațcu în această perioadă și preocupările sale cu privire la anumite lucrări mistice, furnizate, de cele mai multe ori, de către Părintele Arsenie Boca.

1. Viziunea poetică a Zoricăi Lațcu (*Ars poetica*)

Despre concepția poetică a Zoricăi Lațcu s-a scris, în ultima perioadă, potrivit criticii literare, poeziile sale, atât cele de debut⁸, cât și cele viitoare⁹, fiind analizate din

---

Volumul XI (Cluj: Tipografia „Cartea Românească”, 1948), 370. Într-o scrisoare trimisă părintelui Arsenie Boca la data de 21 martie 1945, Zorica Lațcu afirma: „Plecăm la Cluj, așa că, scăpați de mine pentru mult timp... poate pentru un an întreg. Dacă Părintele meu vine «acasă» la 25 iulie, atunci voi putea veni întâi la Sfânta Mănăstire și, de acolo, să mă întorc acasă, la Brașov. Vă rog foarte mult să-mi faceți cunoscută voința Prea Cuvioșiei voastre”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 25 VI 1945.

⁷ Aceste scrisori au circulat, după 1990, și în format audio printre ucenicii Părintelui Teofil Părăian, care a inițiat această înregistrare în 4 casete audio, pentru a asculta conținutul scrisorilor. Mulțumesc doamnei Aneta Ostafi din Brașov pentru punerea la dispoziție a acestor casete pe care le-am comparat cu manuscrisele scrisorilor de la Mănăstirea Sâmbăta.

⁸ Contrar cercetării actuale, care susține că Zorica Lațcu a debutat în revista *Gândirea*, debutul ei este în anul 1940 în revista *Pagini Literare* de la Turda cu poeziile „Melissa” (Zorica Lațcu, „Melissa”, *Pagini Literare*, 3-5 (1940), 84) și „În țara lui Kao-Sy” (Zorica Lațcu, „În țara lui Kao-Sy”,

perspectiva stilului, orientării și curentului¹⁰. Cu toate acestea, analiza de față are ca noutate evidențierea viziunii poetice a autoarei reflectată în corespondența personală, în zbuciumul finalului celui de-Al Doilea Război Mondial, până la intrarea ei în monahism. Această relație între creația lirică, îndreptată înspre lume, și trăirea monahală¹¹, solitară,

---

Pagini Literare, 3-4 (1941), 54). În luna octombrie 1941 a publicat și în *Gândirea* următoarele poezii: Zorica Lațcu, „Epitafuri antice”, *Gândirea*, 8 (1941), 429-430, cu poeziile: „Captivul”, „Torcătoarea”, „Atheniana”, „Pescarul” și în următorul număr: Zorica Lațcu, „Poesii”, *Gândirea*, 9 (1941), 498-499: „Vergilius”, „Melissa către Diodor”, „Lydia către Gaius”; Zorica Lațcu, „Epithalam”, *Gândirea*, 1 (1942), 30-31. A mai publicat în *Gândirea*: Zorica Lațcu, „Ectenie”, *Gândirea*, 6 (1944), 269.

⁹ Ca volume de poezii, putem menționa următoarele: Zorica Lațcu, *Insula Albă* (Sibiu: Dacia Traiană S.A, 1944), 78; Zorica Lațcu, *Osana lumini: poezii*, Cărțile vieții (Cluj: Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1947); Zorica Lațcu, *Poemele Iubirii* (Craiova: Editura Ramuri, 1949). Primul ei volum, „*Insula Albă*”, a fost elogiat de către Nichifor Crainic, „Cronică mărunță”, *Gândirea*, 4-5 (1944), 247. După căderea comunismului, poeziile ei au fost republicate în mai multe volume: Zorica Lațcu, *Poezii*, ed. Teofil Părăian (București: Editura Semne, 1999); Zorica Lațcu, *Poezii*, ed. Teofil Părăian și Cornel Toma (București: Sophia, 2000); Monahia Teodosia (Zorica) Lațcu, *Ție, Doamne, îți voi cânta* (Iași: Doxologia, 2014).

¹⁰ Nemeș, „Zorica Lațcu Teodosia: poetă modernă de orientare mistico-religioasă”, 210-220; Nemeș, „Mystical Love in Zorica Lațcu Teodosia’s Lyric”, 37-45; Maria-Cosmina Uceanu-Petrache, „Poetry and Prayer – Common Roots”, *International Journal of Communication Research*, 2 (2020), 124-30; Mina-Maria Rusu, „Registers of Love in the Poetry of Zorica Lațcu and Magda Isanos”, *Journal of Romanian Literary Studies*, 13 (2018), 218-23.

¹¹ Gândul intrării sale în monahism și trăirea monahală sunt regăsite în corespondența sa încă din 1944. Într-o scrisoare, din data de 16 iunie 1944, Zorica Lațcu scria: „16 iunie 1944. [...] Părinte, să nu vă mire acest lucru – gândul călugăriei nu mi-e nou. Și mă întreb: aş putea duce o viață mai curată în mănăstire decât așa? Cred că nu. Probabil că Maicile

îndreptată înspre veșnicie, este cea care străbate întregă corespondență. Poezia, după cum vom vedea, îi prilejuiește autoarei momente concomitente de nemărginită exaltare sufletească, dar și de chestionări fundamentale ale existenței.

Prima scrisoare trimisă de către Zorica Lațcu Părintelui Arsenie Boca este datată la Sibiu, 8 iunie 1944. În această scrisoare, Zorica deplânge faptul că nu va putea fi prezentă de Sfinții Apostoli Petru și Pavel (29 iunie 1944) la Mănăstirea Sâmbăta¹², din pricina faptului că aceasta trebuia să meargă în concediu la părinții ei la Brașov până la data de 31 iunie 1944¹³. Cu toate acestea, Zorica Lațcu poposește pentru câteva zile la începutul lunii august 1944, de praznicul Schimbării la Față, la Mănăstirea Sâmbăta, trimițând la data de 11 august 1944 o

---

n-ar prea avea ce face cu mine și nu știu ce aș putea face cu nervii mei în mănăstire. Nu știu decât să scriu. Și apoi – cred că proba de foc a ispitelor vieții laice este folositoare, pentru că mă ține în continuă veghe, în continuă luptă. Apoi mai este ceva. N-aș vrea să se spună, că, dintr-o decepție, neputându-mi aranja o viață, m-am «convertit» – asta ar fi cel mai greșit lucru. Întotdeauna am avut plăcere, în a-mi închina gândul și toată viața lui Dumnezeu. Să judece și sfinția voastră aceste lucruri. Poate că, literalmente, n-aș avea ce face în mănăstire, pe când în lume am ce face”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 8 iunie 1944.

¹² „Durerea mea, – acea durere, că ceva desăvârșit a luat drumul veșniciei, a murit. Căci nu voi putea merge de Sfinții Apostoli la Sfânta Mănăstire”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 8 iunie 1944.

¹³ „Sibiu, 31 VII 1944. Părinte, m-am întors, îndurerată, din concediu. A fost pentru mine o problemă: Aș fi vrut să-i fac să mă înțeleagă să le pot dărui puțină alinare. [...] Cred cu disperare că-mi va fi dată mulțumirea de-a vedea pe Părintele cât de curând. Cred că voi avea posibilitatea să viu pentru 2 zile «la școală». Mai mult nu. Dar trebuie să văd înainte de asta pe Părintele aici. Trebuie neapărat”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisori, Scrisoare 31 iunie 1944.

scrisoare Părintelui Arsenie pentru timpul petrecut în mănăstire¹⁴, după care se va reîntoarce la Mănăstirea Sâmbăta pentru data de 15-16 august, cu prilejul sărbătorii Adormirii Maicii Domnului¹⁵. În această perioadă, Zorica Lațcu încerca, din răspuțeri, să scrie poezii, lucrând la volumul¹⁶ care avea să fie tipărit în 1947 la Editura Episcopiei din Cluj¹⁷. Tot în luna

---

¹⁴ „Părinte, mi-a fost mai grea întoarcerea la zădărniciile noastre, mai grea ca niciodată. Întocmai precum ochiul, obișnuit cu o lumină intensă, rămâne orbit, dacă trece la umbră, tot astfel, după intensitatea zilelor petrecute împreună cu Sfinția Voastră, sufletul se obișnuiește greu, foarte greu cu cenușii unei existențe banale. Îmi va trebui timp mult, până să-mi pot acomoda ochii sufletului, pentru lumina potolită a vieții de toate zilele [...] Întocmai precum la Poalele Muntelui Tabor, în însăși vecinătatea acelei minuni, dăinuește boala și moartea, tot astfel, am văzut că s-a întâmplat și acum.”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 11 VIII 1944.

¹⁵ „Voi căuta să văd pe Sfinția Voastră miercuri dimineață (16 august 1944 n.n.)”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 11 VIII 1944.

¹⁶ Inițial, publicarea volumului a fost gândită pentru Editura Arhidiecezană din Sibiu, însă, din motive încă neelucidate, acest lucru nu s-a mai întâmplat. Încă din luna august a anului 1944, Zorica Lațcu împărtășea acest gând Părintelui Arsenie: „Poate că Sfinția Voastră va găsi vreo soluție pentru ca acea floare să fie arătată lumii. M-am gândit mult de tot la alcătuirea noului volum. Dacă s-ar găsi fondurile la Mitropolie, în Editura Librăriei Arhidiecezane, poate cred că ați putea vorbi sfinția voastră cu cei în drept. Vă puteți închipui că nu pot conta pentru acest lucru. Pe niciun ajutor bănesc de acasă, cu toate că s-ar găsi cu bunăvoință și acest lucru, dar când lipsește bunăvoința...”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 18 VIII 1944.

¹⁷ Această muncă depusă, cu multă trudă, de poeta Zorica Lațcu din vara anului 1944, în vederea scrierii unor poeme și a editării unui volum de poezii, este atestată de mai multe scrisori: În scrisoarea din 31 iulie 1944, Zorica scria părintelui Arsenie: „Și totuși sufletul meu «pretinde» să nu scriu – acum – decât lucruri curate, lucruri care să fie o cunună în

septembrie 1944, Zorica Lațcu, la insistențele studentelor care frecventau Mănăstirea Sâmbăta, decide să citească două dintre

---

altarul de la Sâmbăta – flori adăpate în izvorul tămăduirii. Să fie «floarea nouă» a Părintelui. Părinte, apele adânci se tulbură cu greu. Ale mele sunt răvășite până în fund. Și, peste toate, plutește ispita cea mai subtilă a omului cult”. La data de 8 iulie 1944, Zorica îl informa de la Sibiu pe Părintele Arsenie despre compunerea unei poezii sublime după un efort îndelungat: „8 august 1944 [...] E cea mai frumoasă «floare de la Sâmbăta». Părinte, am scris-o cu mult zbcucium. Nu pot să scap de sub impresia ei. Cred că și Sfinția Voastră va simți în ea un tremur de trăire artistică și religioasă intensă. Cât mă privește, Părinte, am avut de luptat cu dinții și cu pumnii... da mi s-a rupt rochia, și mi-am pierdut cârma din cap. Și rezultatul: această arzătoare poezie [...] De ce cad unii oameni atâta de jos? Dar [...] nu au decât ceea ce merită”. La data de 30 august, Zorica solicită opinia Părintelui Arsenie pentru anumite poezii compuse: „Veți spune, poate, cum ați spus și despre «Vestmântul»; i-ar trebui un cadru! Se poate. Dar acest cadru eu nu sunt în stare să-l văd. Sfinția Voastră trebuie să simtă că aceste poezii mai noi ale mele au intensitatea unui țipăt: ori, un țipăt nu are durată. /Golgota”. Cu toate acestea, la mijlocul lunii septembrie 1944, Zorica Lațcu îi comunica Părintelui Arsenie că nu mai are puterea sufletească de a mai scrie poezii: „17 XI 1944. Părinte, bucuria pe care o am în suflet este prea mare și rog pe Prea Sfinția Voastră să mă ierte, dar trebuie neapărat să scriu. Versuri nu pot scrie și n-am scris altcuiva aceste lucruri, căci știu că nu le-ar înțelege decât tocmai Părintele meu sufletesc”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 17 IX 1944. Într-o altă scrisoare din 28 septembrie 1944 de la Sibiu, Zorica îi descria părintelui Arsenie zbcuciumul prin care trece pentru redactarea poeziilor ei: „Câteodată, mă întreb: oare nu cad în ispita artei mele, a cuvântului împodobit? Oare nu spun cu buzele, lucruri frumoase, de dragul metaforei, al alegoriei? Și simt «în adevăr» ceea ce scriu? Și e «cu adevărat» posibil ca să trăiesc astfel de minuni? Părinte, aș dori – odată – să nu mă mai întreb acestea. Sunt artistă în sensul că-mi trăiesc arta [...] Când această artă se numește «viață spirituală», «viață întru Domnul» – țin s-o trăiesc până la capăt – cu toată podoaba artei mele – ba și în pofida ei”.

aceste poezii compuse recent, și anume „Golgota” și „Filă de Acatist”, într-o adunare a Oastei Domnului de la Sibiu¹⁸. Această muncă de redactare a poemelor este atestată de către scrisorile Zoricăi Lațcu și la începutul anului 1945. La data de 6 martie 1945, Zorica trimitea o scrisoare în care descria profunzimea poeziei sale¹⁹. Tot în această scrisoare vedem faptul că tânăra poetă nu a mai vizitat mănăstirea Sâmbăta de ceva vreme²⁰. Din această corespondență, putem vedea și tematica pe

---

¹⁸ „4 IX 1944. Părinte, surorile, care merg la Sâmbăta, m-au rugat să recit într-o adunare a «Oastei Domnului». Am avut un moment impresia penibilă că Părintele meu sufletește ar dori să mă cruțe. (Ar fi într-adevăr o mare probă pentru nervii mei). Dar apoi, dorința de a face ceva pentru tot acest neam a învins orice. Am vorbit cu Părintele (Gheorghe *n.n.*) Secaș. Voi citi. Cred că prezența Părintelui meu sufletește va fi un punct de sprijin pentru mine. Dacă îmi veți judeca lucrul «nepotrivit», rog pe Sfinția Voastră să mă înștiințeze. M-am gândit la «Golgota» și la «filă de Acatist» – cred că vor avea darul să înalțe, mai cu seamă recitate de mine”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 4 IX 1944.

¹⁹ „6 martie 1945 [...] Am impresia că arta despovărează și odihnește toate sufletele, numai pe al artistului îl sfâșie între două tendințe potrivnice: trebuința de exteriorizare și insuficiența mijloacelor de expresie. Și totuși, de un an, multe s-au schimbat și aici, în poezia mea. Trăiesc lucruri a căror frumusețe intensă mă face să mă gândesc, de nu cumva sunt ispite. Dar am cuvântul Părintelui meu, că nu sunt ispite. Mă las, prin urmare, în voia lor cu bucurie, încercând, câteodată, să le dau glas, în stihurile mele. Și bucuria mea creează bucurie”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 6 III 1945.

²⁰ „Părinte, cele câteva clipe petrecute împreună cu Prea Cuvioșia Voastră mi se par din ce în ce mai mult în vis, și nici acum nu știu, dacă scriu aceste rânduri unei persoane reale (mi-ați spus odată «eu sunt real») sau mai curând unei închipuiri ale mele, care s-ar numi «Duhovnicul ideal». Dar poate că așa trebuie să fie asta”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 6 III 1945..

care Zorica Lațcu avea să o abordeze ulterior ca influență a Părintelui Arsenie Boca. În următoarele luni, Zorica se ocupă de redactarea unor poezii²¹. În luna iunie a aceluiași an 1945, Zorica Lațcu îi comunică Părintelui Arsenie Boca faptul că se va reîntoarce la Cluj, ceea ce va face vizitarea mănăstirii Sâmbăta mult mai dificilă. În aceeași scrisoare este menționat și Părintele Dumitru Stăniloae, rectorul Academiei²².

Viziunea poetică poate fi structurată, la Zorica Lațcu, în mai multe filoane de gândire. În primul rând, arta poetică a Zoricăi Lațcu este îmbrăcată în conceptul de „dragoste”²³ –

---

²¹ „18 mai 1945 [...] Poate că pictura nu este, în aceeași măsură, făcută pentru ochii cuiva, precum este făcută poezia. Artistul culorilor se desfătează însuși în culorile sale, bucuria lui este mai subiectivă. Dar artistul cuvintelor scrie pentru cineva. El nu-și poate iubi arta sa decât ca oglindire a propriei lui ființe înalte ființe. Artă nu mă mai tulbură defel”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 18 mai 1945.

²² „28 iunie 1945. [...] Mi-e dor, dor, dar tare dor de Sfta. Împărtășanie. Hotărâsem să merg (pe jos) la Ocna, de Sfintele Rusalii, după slobozenia pe care o promisem în iarnă de la Prea Cuvioșia Voastră. I-am spus și Părintelui Rector (Părintele Dumitru Stăniloae, n.n.) această dorință a mea. S-a întâmplat că a venit Părintele Mihăilescu pe aici și a slujit la Catedrală. Așa că am fost scutită de-a mai face un drum, și mi-am astâmpărat dorul. Încă un lucru, pe care aș vrea să Vi-l comunic: s-a întors tatăl meu, așa încât va trebui să mă duc neapărat și la Brașov. Părinte, aș dori din suflet să știu, vreau să știu, cum să fac cu concediul. Dacă mă duc mai întâi acasă, apoi nu mă vor mai lăsa să plec, și trebuie neapărat să vin și la Mănăstire. Plecăm la Cluj, așa că scăpați de mine, pentru mult timp ... poate pentru un an întreg. Dacă Părintele meu vine «acasă» la 25 iulie, atunci voi putea veni întâi la Sfânta Mănăstire și de acolo să mă întorc acasă, la Brașov”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 28 iunie 1945.

²³ „Sibiu, 8 Iunie 1944 [...] Setea de o adevărată și creștinească dragoste, o dragoste a sufletelor, m-a făcut să caut ani îndelungați cu picioarele

față de Părintele duhovnicesc, perceput într-un chip hieratic, de sfânt²⁴, de cuvios, și față de semeni, cărora le declară o iubire necondiționată²⁵. Părintele duhovnic este perceput ca izvor al creativității artistice, sursa care oferă artistei conectarea la o trăire intensă, artistică și mistică deopotrivă²⁶, dar și ca destinatarul artei, duhovnicul fiind cel căruia îi sunt

---

rănite de spinii din cale, această dragoste. Și am găsit-o, așa cum o doream, așa cum, în visurile mele de artă, mi-o închipuiam. A fost pentru mine ploaie de mană”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 8 VI 1944.

²⁴ „8 Iunie 1944 [...] Părinte, știu unde merg, când voi putea pleca – și aceasta numai datorită faptului, că am fost sfințită de alegerea unui sfânt. Dar lăsați-mă să mă odihnesc la Sfinția Voastră, în drumul meu greu. Povara iubirii mele e grea. Lăsați-mă să o pun, câteva ceasuri, jos, la picioarele Sfinției Voastre. Apoi o voi ridica-o iară și o voi duce mai departe. Căci oamenii nu vor să o ducă cu mine, și e foarte, foarte grea”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 8 VI 1944.

²⁵ „Mă gândesc cu durere acută, că de multe ori aș face mai mult oamenilor din jurul meu, cu un kg de slănină pe care nu-l am, decât cu toată dragostea și mila pe care o am. Așa este, știu bine, și tare mă doare asta. Durerea aceasta, a inutilității dragostei și dăruirii mele, mă face să mă îndoiesc de calitățile ei. Și totuși continui să dăruiesc și să iubesc. Dar o fac cu un fel de furie cu un fel de frenezie. Părintele meu va înțelege ce vreau să spun”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 28 VI 1945.

²⁶ „28 August 1944 [...] Trebuie ca sufletul să fi fost pregătit pentru a suporta acel «curent de înaltă tensiune», despre care v-am spus altădată. Iată că eu, care sunt întrucâtva obișnuită cu el, mă simt răvășită, până-n fundul apelor adânci ale sufletului meu, de prezența Sfinției Voastre. Este atâta artă în tot ce faceți, atâta desăvârșită și intensă trăire interioară care cheamă spre aceeași trăire, spre aceeași lume... Părinte, după expresia Sfinției Voastre, ar trebui să răpiți sufletul meu, din mijlocul lumii – dar n-ar fi răpire. Sufletul meu, și al multora, se va lăsa cu încredere în mâinile Sfinției Voastre”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 28 VIII 1944.

adresate poeziile și care le poate înțelege în totalitatea lor²⁷. De asemenea, dragostea pentru popor este dată prin faptul că artista este cea care, identificându-se cu poporul și asumându-l, poate să-i redea bucuriile și trăirile lui intense prin puterea cuvântului din poezie²⁸. Totuși, această funcție vindecătoare a artei se întoarce, de cele mai multe ori, împotriva artistului, secătându-l de puterile creatoare²⁹.

---

²⁷ „7 februarie 1946 [...] Ați dorit să vă completez manuscrisul poemelor mele. Iată-le, pe cât s-a putut, ultimele poeme. Vi le dăruiesc, pentru că știu, toată înțelegerea, pe care o găsesc la Părintele meu, acele flori gingașe; ele vi se cer aduse dar înflorit și împodobit, către Prea Cuvioșia Voastră. Cât despre faptul că «ard» real, consumându-mă, ați spus că, nu doriți să mă desfaceți de această suferință ... Părinte, poate fi un lucru mai sfânt, decât atâta înțelegere? Plec cu totul împăcată ... Iertată, desfăcută din legăturile oricăror dureri, afară de durerile artei ...”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 7 II 1946.

²⁸ „28 August 1944. Părinte, va trebui cineva, în numele mai multora, să ia pana în mână, s-o înmoaie în culorile strălucitoare ale mulțumirii, ale bucuriei, pentru a încondeia cu chenar înflorit – ca pe o icoană într-un cadru – cuvântările Sfinției Voastre. Să-mi fie îngăduit să fiu eu cea mai nevrednică, dintre fiicele sufletești ale Sfinției Voastre, pana care se talmăcească bucuria bietului norod”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 28 VIII 1944.

²⁹ „6 Martie 1945 [...] tocmai acest lucru mă face de multe ori să sufăr. Am impresia că arta despovărează și odihnește toate sufletele numai pe al artistului îl sfâșie între două tendințe potrivnice, trebuința de exteriorizare și insuficiența mijloacelor de expresie. Și totuși, de un an, de când cunosc pe preacuvioșia voastră, multe s-au schimbat și aici, în poezia mea. Trăiesc lucruri, a căror frumusețe intensă mă face să mă gândesc de nu cumva sunt ispite. Dar am cuvântul Părintelui meu, că nu sunt ispite. Mă las, prin urmare, în voia lor cu bucurie, încercând, câteodată, să le dau glas, în stihurile mele. Și bucuria mea, creează bucurie”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 6 III 1945.

Aceste două tipuri de dragoste nu pot fi considerate ca fiind idolatre, deoarece ele sunt percepute de către poetă ca imagine a dragostei lui Hristos pentru oameni³⁰. De asemenea, dragostea față de oameni sau de neam nu este plasată de către autoare într-un filon gândirist, amprentat, de cele mai multe ori, de o mistică naționalistă, o ființă națională sau un suflet românesc, ci oamenii și neamul sunt realități soteriologice, așteptând mântuirea și răscumpărarea lui Dumnezeu prin descoperirea trăirii mistice³¹, la care, după cum consideră autoarea, poate contribui și ea³².

---

³⁰ „Mă aflu acolo sus și cântăm cu toții «Stăpână împărăteasă». Să știți că nu lipsesc niciodată din biserică. În clipa aceea, Părintele meu știe, simte, aude și vede toate acestea. Și bine știu că nu mă va lăsa, căci această dragoste a părintelui (și știu că e *dragostea Mântuitorului*), această dragoste este singurul meu sprijin în viața aceasta și în cealaltă. Nu am nimic care să mă lege de lut”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare datată doar cu anul 1945.

³¹ „14 mai 1946 ... Am regăsit în fundul sufletului vibrația poeziei. Am vrut să rezist trăirii acesteia, dar ea mi s-a impus, ca ceva dinafară, ca o realitate, de care m-a izbit, pe care a trebuit s-o înregistrezi. Drumul ca experiența sufletească; a doua oară, cu făclia conștiinței trează – ca experiență artistică. Și mi s-a părut ciudat că am găsit, la lumina slabă a conștiinței, – a intuiției artistice – drumul bătut în absoluta noapte a neștiinței duhovnicești – sfinte. Cred că înțelegeți cum vine asta. Mă tem și încerc să mă feresc de asemenea trăiri. Mă istovește intensitatea lor. Și mă depărtează, mă izolează de oameni, de toți; dar nu pot să rezist, nu am puțința de a spun «nu» unor realități din mine, din structura mea sufletească; nu pot să mă reneg pe mine, când simt asemenea Prezență. Părinte, care e ispita aicea: Posibilitatea de a simți aceste stări? Sau îndemnul de a te sustrage, de dragul comodității, acestor trăiri? O clipă m-am gândit la acestea, o clipă numai. Apoi, trăirea mi s-a impus, cu toată evidența unei realități. Știu că poemul e foarte frumos – poate cel mai frumos din câte am scris – și mi-ar plăcea să-l apreciați, fiindcă are prețul neprețuit al multor nopți albe, albe; ca

Pe de cealaltă parte, în această perioadă de redescoperire a unei trăiri mistice, arta poetică a Zoricăi Lațcu este caracterizată de zbucium interior³³, o luptă între o viziune mistică a realității și una profană, caracterizată de poezia cu care debutase. Acest zbucium este firul roșu al întregii corespondențe³⁴. Autoarea, sub influența unei

---

lumina, despre care glăsuiesc stihurile lui”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 14 V 1946.

³² „Toată bogăția aceasta, a unei arzătoare dragoste, care nu avea cui să se dăruiască, apăsa, chinuia sufletul meu, atâta – Părintele o știe – încât eram în pragul prăbușirii. N-a fost însă voia lui Dumnezeu să cad. Părintele meu mi-a dezvăluit comori ascunse, nu ca să mă apese, ci ca să le pot dărui. Cui? Lui Dumnezeu și Neamului. În adevăr, bogăția care pentru oameni era prea mare, este sărăcie goală în fața lui Dumnezeu. Iar mila și înțelegerea omenească nu pot covârși durerile Neamului. Părinte, iată că sunt acum săracă, din bogată ce eram înainte. Sărăcia însemnează însă pace și liniște. Nu-ți mai bați capul cu plasarea unui capital, nu-ți mai trebuie socoteli de dobândă, ci toată această sărăcie în fața lui Dumnezeu, era prea îmbelșugată avuție în ochii oamenilor. Dragostea mea era prea multă pentru ei, Părinte. Cât de divină este sărăcia aceasta, oricât să dai lui Dumnezeu, ești totuși un cerșetor în dragoste, și dacă îi dai totul, rămâi slobod de orice capital...”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 17 XI 1944.

³³ „Sibiu, 31 Iunie 1944 [...] N-am gospodărit bine talantul, dar nu l-am ținut ascuns. L-am risipit prea mult, Părinte. Nu-mi închipuiam că poate să fie atât, atât de crud să nu mai ai. Arta însăși tace. Și când nu-i aud armoniile – când arta mea este în discordanță cu „omul cel nou”, – atunci rezist cu disperare inspirației mele. Părinte, aceasta și mai mult ca orice, mai mult decât lupta cu oamenii, pentru dragostea ce o port, mai mult decât boala – mă omoară. Și totuși, sufletul meu «pretinde» să nu scrie acum decât lucruri curate, lucruri care să fie o cunună în altarul de la Sâmbăta – flori adunate în Izvorul Tămăduirii”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 31 VI 1944.

³⁴ „[...] Știu că arta naște în dezzechilibru. Atâta timp cât voi scrie, voi fi în continuă frământare; căutarea de forme se opune Duhului, care depășește

viziuni katharsice, ajunge să identifice arta poetică cu trăirea mistică, de aici și definirea „poeziei mistice”³⁵. Cuvântul scris nu este nimic altceva decât o încercare de a-L cunoaște pe Cuvântul. Din această perspectivă, Zorica Lațcu se transformă, în această perioadă, într-o profundă trăitoare mistică prin propria ei artă³⁶. Artistă ajunge să fie o „poetă a Duhului”³⁷. Următorul fragment ne ilustrează cel mai bine această viziune:

---

forma. Dar unii dintre Sfinții Părinți au fost cu adevărat mari, mari poeți. – Mă întreb, cum *creau* fără zbulium? Sau era pentru ei scrisul chin? Și nu găsesc răspuns. Poate că erau atât de smeriți în cugetul lor, încât nici nu puneau problema, atât de capitală artei: *Cum scriu?* Și se mulțumeau să vorbească în scrisul lor Dumnezeu”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 13 XII 1945.

³⁵ Pentru diferența dintre poezia religioasă și poezia mistică a se vedea: Eugen Dorcescu, *Poetica non-imanenței* (București: Palimpsest, 2009), 31; Uceanu-Petrache, „Poetry and Prayer – Common Roots”, 124-25.

³⁶ „13 februarie 1946 ... Și am început să cred că singurul rost al meu în lume este să-l caut pe Domnul «să-i cânt Domnului cântare nouă». În comerț se spune «cu cât crește oferta, cu atât scade cererea». În viața duhului, acest lucru – și aceasta! – e întors ... Setea e atât de mare, încât, atunci când ai *cui* da, te depășești pe tine însuși, în dăruire, descoperind mereu comori nebănuite. Ajungi să te uimești, cum de-ai fost în stare să faci lucruri, pe care mai ieri n-ai fi fost capabil, nici să le gândești, necum să le faci! Și atunci îți dai seama că «*altul*» lucrează pentru tine, și că singura schimbare petrecută e că acum Îl lași pe El să lucreze, iar înainte lucrai tu”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 13 II 1946.

³⁷ „21 Martie 1945 [...] Scriu mereu lucruri în care cuvântul aproape, nu mai are rol. Sunt câteodată uimită eu însămi că se poate scrie fără cuvinte numai cu simțire și cu duh. Dar lucrul acesta mi l-a dezvăluit Prea Cuvioșia Voastră. La fel, cred că, acum, Părintele ar putea picta fără culoare”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 21 III 1945.

„Câteodată mă întreb: oare nu cad în ispită artei mele a cuvântului împodobit? Oare nu spun cu buzele lucruri frumoase de dragul metaforei, al alegoriei și simt «în adevăr» ceea ce scriu? Și e «cu adevărat» posibil ca să trăiesc astfel de minuni? Părinte, aș dori odată să nu mă mai întreb acestea. Sunt artistă, în sensul că îmi trăiesc arta... Când această artă se numește «viață spirituală», viața întru Domnul, știi s-o trăiesc până la capăt, cu toată podoaba artei mele, ba și în pofida ei. Că sunt subțiri ispitirile diavolului și se preface în orice se vâra până și în materia insensibilă a cuvântului poetic. Sfinția voastră a avut dreptate (dar când nu are?) să-mi atragă atenția asupra primejdiei talentului. E ispita cea mai subțire, căci nu-i făcută din plăcere (ea nu m-ar momi), nici din durere (o suport ușor), nici din glasul aproapelui meu (pe care îl iubesc după puterea mea), ci din ceea ce se numește cea «fatalitate» care plutește asupra destinului artistului, (Sfinția voastră mă înțelege), cea necesitate absolută de a crea, de a crea, de a crea aici, în această materie poetică mă încearcă puterea necuratului. Părinte, dar cred că, dacă va vrea Dumnezeu și cu ajutorul imediat al Sfinției Voastre, nu va trebui să renunț cu totul la scris, dar voi izbuti să înfrâng partea îndrăcită din ființa artei mele, pentru ca să fiu totdeauna «Pentru Tine, Doamne, numai pentru Tine»³⁸.

Cu toate acestea, Zorica Lațcu nu este o „exaltată mistică”. Arta ei nu vine dintr-o îmbolnăvire mistică față de

---

³⁸ Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 28 IX 1944.

chipul duhovnicului ideal. Poezia ei nu poate fi echivalată cu o mistică a exaltării, ci, după cum se poate vedea din această corespondență, arta ei are izvorul în trăiri isihaste autentice, genuine³⁹. Arta nu este nimic altceva pentru poetă decât imagine a propriei ființe reflectată în alte ființe⁴⁰. Arta este dialogală, comunională.

În arta sa poetică regăsim și surse de inspirație clasice, precum: luna⁴¹, noaptea⁴², solitudinea, îndepărtarea, însă acestea nu sunt în sine surse ale artei, ci prilejuri pentru trăire mistică, pentru rugăciune, pentru (re)descoperirea continuă a

---

³⁹ „[...] Bucuria mea lăuntrică mă face să mă închid, să mă concentrez, să nu mai văd pe cei din lume, decât ca niște pete de umbră care eclipsează lumina bucuriei de Dumnezeu. Am dese, tot mai dese clipe de desăvârșită uitare – foarte frumoase, fără îndoială, dar care mă fac să mă rușinez de lume... Dar în acele clipe lungi de uitare, simt lucruri care depășesc până și puterea de expresie a unui suflet de poet”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 28 VI 1945.

⁴⁰ „[...] Părinte, poate că pictura nu este în aceeași măsură făcută pentru ochii cuiva, precum este făcută poezia. Artistul culorilor se desfătează însuși în culorile sale, bucuria lui este mai subiectivă, dar artistul cuvintelor scrie pentru cineva. El nu-și poate iubi arta sa, decât ca o oglindire a propriei lui ființe în alte ființe”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 18 V 1945.

⁴¹ „4 Septembrie 1944 [...] Luna – care aprinde poftetele – pentru mine e prilej bun de rugăciune. În lumina ei albă am văzut – cu intensitate, dureroasă aproape, – am văzut atâtea icoane din viața cea adevărată. Iată, din veghea mea, se împletesc acele cântece, care au făcut puțină, puțină bucurie Sfinției Voastre”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 4 IX 1944.

⁴² „E mirare, că mi-e mult mai dragă noaptea, când prin ea văd? ... Și e mirare, vă întreb, că nu pot nicidecum, nu pot să mă integrez în ritmul «normal» al vieții, după o asemenea experiență a nemărginirii?”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare datată doar cu anul 1945.

lui Dumnezeu⁴³. De aici vine și acel zbulcium interior față de artă, ca expresie a trăirii mistice. Artista își chestionează mereu arta, deoarece, printr-un duh de smerenie, își chestionează mereu intensitatea trăirilor mistice:

„Arta pune din ce în ce mai mult stăpânire pe sufletul meu, în așa măsură, încât simt că nu mai pot face altceva. Și fiindcă scriu despre Dumnezeu, pentru El, fiecare cuvânt se smulge din mine cu sânge. Dar îmi pun întrebarea, ajunge felul acesta de-al sluji pe Domnul? Și nu mi se cere altă jertfă? Am eu destulă artă în sufletul meu, sunt îndeajuns de artistă ca să merite să trăiesc pentru și prin artă? Sau trebuie să-i rezist, cât pot, acestei tendințe de acaparare din partea artei, a puterilor mele sufletești? În luptă de felul acesta, de obicei sunt învinsă, Părinte. Am renunțat de a scrie alte lucruri, decât duhovnicești. A fost o tacită făgăduială, pe care o păstrez cu sfințenie... Dar oare Domnul aceasta o vrea de la mine?”⁴⁴.

2. Viziunea și activitatea traductologică a Zoricăi Lațcu

Preocupările traductologice ale Zoricăi Lațcu în această perioadă sunt cele care descoperă și anumite surse de inspirație patristică asupra operei sale poetice. În această

---

⁴³ „15 August 1945 [...] Părintele meu va trebui să știe că arareori a avut sufletul atâta de dat, câtă a avut sufletul meu, artă, dragoste, zbulcium, durere, intensitate, comoară de simțiri, pe care Părintele, întocmai ca o lentilă convergentă, le-a adunat într-un singur focar, Dumnezeu. Acum am lentila care va face ca toată activitatea să-mi fie convergentă spre Dumnezeu”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 15 VII 1944.

⁴⁴ Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 12 VII 1945.

perioadă, scrierile ei poetice au fost dublate de activitatea de traducere a unor mari Părinți ai Bisericii, precum Sfântul Isaac Sirul sau Sfântul Simeon Noul Teolog, împreună cu alte scrieri mistice sau spirituale ale patrimoniului cultural bisericesc. De aceea, viziunea și activitatea traductologică sunt elemente constitutive ale operei Zoricăi Lațcu.

Într-o scrisoare din 21 martie 1945⁴⁵, Zorica Lațcu solicita de la Sibiu volumul al II-lea din „Urcușul Carmelului”⁴⁶, al lui Ioan al Crucii, precizând faptul că opera „Flacăra Vie”⁴⁷, a aceluiași mistic occidental, a fost deja lecturată. După câteva luni, într-o scrisoare nedată, Zorica Lațcu îi comunică părintelui Arsenie faptul că a finalizat traducerea din Ioan al Crucii⁴⁸, dar și faptul că îl vizitează pe

---

⁴⁵ „Rog pe Prea Cuvioșia Voastră să ne trimită vol. II din «Suișul Carmelului». Cartea despre «Flacăra Vie» e pe sfârșite. Dacă voi pleca, să mă mângâi măcar cu ideea, că am făcut totuși – cât de puțin –, dar am făcut ceva, pentru Prea Cuvioșia Voastră. Și acesta este singurul fel de a mă împăca întrucâtva, cu această vreme de surghiun, să mă cred utilă celor pe care-i iubesc. Părinte, poate că odată voi putea da sufletelor, care vă au de duhovnic «Darurile Iubirii». Pentru ei o doresc”. Scrisoarea se încheie prin următoarea solicitare: „Rugându-Vă să binevoiți a ne trimite de lucru, sărut mâna. Zorica”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 21 III 1945.

⁴⁶ Jean de la Croix, *La montée du Carmel et la Nuit obscure de l'âme*, trad. Alfred Gilly, Volum 1 și 2 (Ch. Douniol), 1866.

⁴⁷ Se referă la lucrarea „La Vive Flamme d'amour”, Jean de la Croix, publicată în anul 1944-1945. Pentru edițiile acestei opere a se vedea: Saint Juan de la Cruz, *The Complete Works of Saint John of the Cross, Doctor of the Church*, ed. Edgar Allison Peers (Burns: Oates & Washbourne, 1953), 414-15.

⁴⁸ „Zilele acestea sunt deosebit de mulțumită: terminăm, totuși, cu Despina, traducerea din Sfântul Ioan al Crucii. Dumnezeu a făcut nesfârșit de mare bunătate cu ticăloasa de mine: mi-a îngăduit să pot sfârși acest

Părintele Dumitru Stăniloae: „Mă duc adesea pe la Părintele Rector. În casa aceia, plutește, prezent, ceva din duhul Prea Cuvioșiei voastre”⁴⁹. La data de 2 august 1945, Zorica Lațcu îi scria de la Brașov părintelui Arsenie pentru a-i comunica faptul că a tradus o parte din opera lui Ioan al Crucii⁵⁰. La începutul anului 1946, Zorica Lațcu îi scria părintelui Arsenie cu privire la proiectele de traducere pe care le avea⁵¹.

În literatura secundară, Zorica Lațcu a fost considerată drept colaborator al Părintelui Dumitru Stăniloae la traducerea Filocaliei. Maicii Teodosia (Zorica) Lațcu îi este atribuită chiar și stilizarea textului traducerii Filocaliei

---

lucru, care doresc să Vă poată fi de cât de neînsemnat folos. L-am făcut cu nețârmurită și neprețuită dragoste. Iar la Cluj, neavând pe nimeni, voi termina celălalt lucru: teza de doctorat”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare nedată.

⁴⁹ Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare nedată.

⁵⁰ „Brașov, la 2/VIII 1945 ... Cred că știți că am terminat acea tâlcuire din Sfântul Ioan al Crucii. Ultimele foi sunt la Despina ... Nu pot să Vă spun cu câtă dragoste am făcut-o. Dar Prea Cuvioșia Voastră simte și ceea ce litere nu pot cuprinde”, Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 2 VIII 1945. Pentru o analiză a misticii lui Ioan al Crucii și Tereza de Avilla în comparație cu Zorica Lațcu, a se vedea Uceanu-Petrache, „Poetry and Prayer – Common Roots”, 124-30.

⁵¹ „15 I 1946. ... Tratatul de mistică este tradus de un prof. de la Teologie Unită și vă rog să mă credeți că nu din lene, ci din prea bune motive, am preferat a mă apuca de o muncă de prisos. Am tradus încă, din îndemnul Păr. Mureșanu, o cârtică frumoasă «Semne Sfinte», de Romano Guardini. Dacă încă credeți că totuși «Mistica» ar trebui tradusă, cu smerenie vă rog să-mi transmiteți vorbă. Ba chiar mă apucasem de ea. Și partea pe care am tâlcuit-o, era mult mai grea. Dar ne-au luat-o înainte uniții. ... Vă rog deci, dacă socotiți, că nu trebuie tradusă «Mistica», să-mi trimiteți altceva de lucru”.

traduse de către Părintele Dumitru Stăniloae⁵². Mai mult, anumiți autori, încercând să descopere adevărații traducători ai Filocaliei, au afirmat recent că: „Poeta Zorica Lațcu traduce din Filocalia după orele de serviciu și în vacanțe într-o chilie a Mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, numele ei nefiind menționat de prof. Stăniloae”⁵³. Se mai afirmă că Zorica Lațcu ar fi început traducerea manuscriselor aduse de către Zian Boca de la Muntele Athos. Vom încerca să vedem dacă aceste teze pot fi probate din perspectiva surselor arhivistice, sau ele reprezintă doar încercări exaltate de rescriere a istoriei traducerii Filocaliei în limba română.

Filocalia reprezintă un subiect de corespondență între cei doi doar după tipărirea primului volum, Zorica Lațcu fiind

---

⁵² Pe site-ul oficial al maicii Teodosia Lațcu găsim următoarea informație cu privire la traducerea Filocaliei: „Între anii 1970-1990 va locui la Brașov și, în acest timp, va colabora cu Părintele Teodor Bodogae la traduceri din scrierile sfinților părinți în colecția PSB. În continuare, a contribuit la stilizarea textului traducerilor Filocaliei, la care lucra Părintele Dumitru Stăniloae împreună cu Părintele Arsenie Boca, căruia i-a fost de mare ajutor, mai ales pentru că era în același timp și monahie și trăind în acest mediu, înțelegea mai deplin profunzimea expresiilor din Filocalie”.

⁵³ A se vedea tezele emise de către Isabela Vasiliu-Scraba, „Cioran și culisele Filocaliei sibiene, sau, Părintele Arsenie Boca, poeta Zorica Lațcu și poetul Nichifor Crainic în colectivul de traducere al Filocaliei românești”, la <https://isabelavs2.wordpress.com/parintele-arsenie-boca/isabelavs-tradufilocalia5/>. Aceeași autorea a insinuează motive financiare pentru nepomenirea Zoricăi Lațcu printre traducătorii Filocaliei: „Dacă până în 1948 numele traducătoarei Zorica Lațcu nu a fost trecut – poate pentru a nu împărți banii de la mitropolitul N. Bălan care dorise din 1938 să tipărească Filocalia, perioada terorismului ideologic comunist s-a caracterizat înainte de toate prin interzicerea mediatizării numelor celor care au fost schingiuiți fără de vină prin temnițele politice și mai apoi au refuzat să se arate re-educați”.

foarte impresionată de profunzimea conținutului scrierilor filocalice. Într-o scrisoare trimisă Părintelui Arsenie în data de 20 martie 1946, Zorica Lațcu scria: „Părinte, scriu unele lucruri frumoase. În fiecare seară citesc câte puțin din Pateric. Am auzit că e gata «Filocalia». Abia aștept s-o văd”. După tipărirea primului volum din Filocalia, în data de 27 aprilie 1946, Zorica Lațcu scria Părintelui Arsenie următoarele:

„abia aștept să-mi reiau «pustnicia», cu lucrul duhovnicesc. Voi scrie și singură – pe apucate. Mă doare sufletul, că nu Vă pot fi de mai mult folos. Sper să Vă aduc mare parte de traduceri, lucrute, la vară, când voi veni (când?). Miercuri, 1 maiu, sper să pot fi la Cluj. [...] Citesc foarte puțin din «Filocalia». E o carte, pe care trebuie să o rumeți îndelung, cum fac copiii cu fagurii, pe care-i sug multă vreme între dinți. Și simt mereu aceeași aromă de flori. E o carte densă, cu multă «lumină lină», hrană duhovnicească pentru o viață de om. Sfintele povește sunt uneori greu de primit pentru pielea noastră îngroșată. Încep să pătrund în unele taine ale acelei desăvârșite bucurii, în acea luptă, zi de zi, cu «duhul întristării». Și încep să fericesc veacul și neamul acesta, care a mai văzut împlinite, în chip desăvârșit, cuvintele Sfinților, în lucrarea Părintelui meu”⁵⁴.

Dintr-o scrisoare trimisă părintelui Arsenie la data de 5 octombrie 1946, vedem că Zorica Lațcu se ocupa de o traducere din Sfântul Isaac Sirul, realizată cu mare acrivie⁵⁵.

---

⁵⁴ Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisori, ff. nenumerate.

⁵⁵ „5 octombrie 1946. Nici nu știu, cum trece vremea. Sunt însă, pe cât omenește posibil, fericită. Dimineața lucrez la Muzeu, iar după masă, la

Într-o altă scrisoare de la finele lunii octombrie 1946, Zorica Lațcu explică întregul efort traductologic cu privire la traducerea epistolelor Sfântului Isaac Sirul. Traducerea realizată avansa anevoios din pricina limbajului teologic precis al Sfântul Isaac.

„29 octombrie 1946: Mă bucur mereu de frumusețile, pe care le găsesc în Sfântul Isaac. Și nădăjduiesc, că nu va fi cu totul zadarnică munca atâtor zile. Cred că voi trimite un «eșantillon» – de gustare – când voi putea. Când vine la mine Părintele Doctor, (foarte rar), îi citesc din aceste „cuvinte” – e entuziasmat și dorește să le copieze, dar nu vreau să-l las: muncește și așa prea mult, de aceea, când am ocazia absolut sigură le voi trimite acasă, ca să aveți ce citi. Iară dacă am izbutit să redau măcar o miime din frumusețea originalului, mă voi socoti fericită. Fiindcă e foarte greu de tradus. Pricep intuitiv textul, dar când e vorba să redau ... Mă refer că nu poate fi vorba de tălmăcire pe înțelesul tuturor. O! nu este

---

Sfântul Isaac. Textul e foarte frumos. Nu știu însă, întrucât voi putea reda în traducere, frumusețea. Am de luptat cu extraordinara concizie a Sfântului. Pe vremea aceea, și acolo unde trăiau Părinții, ei nu trebuiau să se teamă de mințile strâmbe, de «vârtelnițiile» adevărului – fiindcă toți, ucenici și bătrâni, simțeau la fel. De aceea eu nu aveam nevoie de multe vorbe, ci fiecare vorbă trezea rezonanță pe care o doreau ei - și nu alta, oarecare. De aceea mă silesc să trăiesc, cum se zice, în «alte lumi» – adică, afară de lume. [...] Vă rog mult – întrucât văd că lucrul merge, cu tot scrisul meu de «gâscă» – să-mi trimiteți ocazional sau pe poștă, hârtie. Căci aici, cu bani mulți (pe care nu-i am) nu se găsește decât hârtie proastă. Nu e urgent. Mai am vreo 80 coale, cred”. Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisori, ff. nenumerate.

vorba de cuvine, ci de lucruri, acele «ἔργα» – realitățile pe care le acopăr cuvintele. Eu am acel simț intuitiv direct. Citesc textul, mă silesc să mă integrez experienței duhovnicești pe care o rezumă maxima. Apoi mă gândesc: «Cu ar zice Părintele meu, când ar vrea să exprim aceasta?» Și răspunsul vine din fundul amintirii, în care se păstrează întocmai, toată «Cărarea». De aceea, spun: nu poate fi vorba decât de tălmăcire pe înțelesul oamenilor duhovnicești. Căci e o carte foarte «înaltă», - aș putea zice «sublimă». Și mulți care nu au smerenie se pot poticni. Sunt scrisori de-ale Sfântului, scrise cu acea «părintească grijă» în care se ocupă de cele mai mici amănunte, în rânduirea vieții duhovnicești. Și cei ce nu pricep, se pot «scârbi». Mă gândesc ce efect vor fi făcut ele asupra celor ce primeau asemenea scrisori”.

La începutul anului 1947, Zorica Lațcu trimite mai multe scrisori părintelui Arsenie în care îi aduce la cunoștință stadiul traducerii scrisorilor Sfântul Isaac Sirul și comorile patristice regăsite în aceste texte⁵⁶. Din aceeași scrisoare vedem că Părintele Stăniloae redactează un studiu critic al poemelor Zoricăi Lațcu, pe care îl trimite poetei în ianuarie 1947⁵⁷. Lunile ianuarie și februarie 1947 sunt dedicate de către

---

⁵⁶ 20 ianuarie 1947: „Cu câtă bucurie reiau firul traducerii din Sfântul Isaac! Îmi regăsesc echilibrul în munca asta. Sunt senină, cum încă n-am fost, în pofida greutateților de tot felul”.

⁵⁷ 20 ianuarie 1947: „Am primit studiul pe care Părintele Stăniloae mi l-a făcut. Deși mă așteptam la o înțelegere deplină, totuși am fost surprinsă de grozava capacitate de-a pătrunde a Părintelui, ceea ce foarte rar se întâmplă unui poet să fie pe deplin înțeles de criticul lui ... și mai rar încă să fie mulțumit de critică ... Și cât de tare susține nuanța «ortodoxă» a poemelor mele. E, firește, minunat”.

Zorica traducerii textelor din Sfântul Isaac, uneori cu dificultate, alteori cu un entuziasm duhovnicesc nemărginit⁵⁸. Opera Sfântul Isaac este terminată de către Zorica Lațcu la finalul lunii decembrie 1947⁵⁹.

Un alt proiect de care se va ocupa Zorica Lațcu la finalul anului 1947 este cel al traducerii din opera Sfântul Ioan Scărarul. La data de 3 octombrie 1947, îi scria duhovnicului ei următoarele:

„Isaac Sirul e aproape terminat. Părinte cred că găesc textul Sfântului Ioan Scărarul la Biblioteca Universității. Întrucât am un priete pe acolo, îmi vor da textul acasă. Dacă puteți afla, Vă rog să-mi scrieți ce volum. (Vedeți, mă răsfăț.) Mi-a spus Părintele doctor

---

⁵⁸ 28 ianuarie 1947: „Nici lucrul la Sfântul Isaac nu merge. Lucrez două trei fraze, mă fură gândurile. E ceva în mine, care se naște, mijeste, așa zice. Și nu pot găsi expresie în cuvânt, în ritm”. 11 februarie 1947: „Mă bucur de binefacerile unei păci – «nu cum o dă lumea» - lucrez la Sfântul Isaac. Textul e o comoară neprețuită. E pur și simplu minunat. Vă rugasem să-mi faceți *critica* tâlcuirii”.

⁵⁹ 3 octombrie 1947, „Isaac Sirul e aproape terminat. Părinte, cred că găesc textul Sfântului Ioan Scărarul; la Biblioteca Universității se găsește întreaga colecție Migne. Întrucât am prieteni pe acolo, îmi vor da textul acasă. Dacă puteți afla, Vă rog să-mi scrieți ce volum. (Vedeți, mă răsfăț). Mi-a spus Părintele Doctor că vine cineva de Acasă. Voi trimite atunci restul manuscrisului”. 27 octombrie 1947: „Tâlcuirea Sfântului Isaac e pe sfârșite. Silviu e încântat de ea. Și a cerut să-i trimiteti întreg manuscrisul. Vă rog *eu* să nu trimiteti decât *copii*. Aș dori ca manuscrisele să rămână în dar bibliotecii de «acasă». Prea reprezintă muncă multă ale bietelor acestor mâini, și n-aș vrea să se piardă”. 4 decembrie 1947: „De venit, tot vin, prin 15-18, în drumul spre casă. [...] Am încercat să mă mângâi cu tâlcuirea Sfântului Isaac. Traduc acum ultima scrisoare: e lungă și aș dori, cu ajutorul «lui Domnul Hristos» să termin până vin”.

că vine cineva de «Acasă». Voi trimite atunci restul manuscrisului ... și nu-i exclus să fac și eu o excursie «până mai sus»⁶⁰.

De asemenea, într-o scrisoare din 22 ianuarie 1948, Zorica Lațcu descria Părintelui Arsenie bucuria cu care, prin traducere, descoperă teologia patristică în mod nemijlocit⁶¹. La data de 4 februarie 1948, într-o altă scrisoare trimisă către Părintele Arsenie, Zorica Lațcu spunea: „Din Sfântul Ioan Scărarul am terminat Cuvântul I. E foarte greu textul grecesc. Cel latinesc este o prelucrare”.

Părintele Dumitru Stăniloae făcea în toamna anului 1948 mai multe vizite la Mănăstirea Vladimirești. Aici, Zorica Lațcu, intrată în monahism cu numele Teodosia, a început să traducă din Sfântul Simeon Noul Teolog. Traducerea era coordonată de către Părintele Stăniloae. Într-o scrisoare trimisă în 12 octombrie 1948 către Părintele Arsenie, Zorica Lațcu spunea: „Lucrez foarte puțin. Că nu știam de e sau nu bine ce am făcut. Părintele meu, Dumnezeu cu mila Sa, l-a adus pe Părintele Stăniloae, și acum știu, că e bine ce am lucrat și voiu continua”.

În 27 octombrie 1948, Zorica Lațcu scria de la Mănăstirea Vladimirești:

---

⁶⁰ Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 3 X 1947.

⁶¹ „Mă bucur foarte mult (aș zice: mă bucur cu bucurie mare) că m-am apucat de lucru, de tâlcuirea «Scării». Am găsit textul, ed. Migne, vol. 88, la Biblioteca Universității. Acum nu știu cum să împac «canonul de cruțare» cu această sărmană și unică bucurie a mea și să lucrez pentru Părintele meu. Voiu încerca...”. Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisoare 22 I 1948.

„Am răgaz și blagoslovenie de la Măicuța să vă scriu. Am avut o bucurie unică, în vizitele Părintelui Stăniloiaie și ale Irinei ... cu Doctorașul nostru. Bucuria mea a fost atât de adâncă, încât rămâne ca o mină, cu multe filoane de bucurie. M-am bucurat de faptul că Vă pot scrie iară [...] Părintele Vasile vă va copia «Cuvântul I» din Simeon Noul Teolog (verificat). E tot ce am putut lucra; puțin, dar nu pot mai mult. Sfinția Voastră veți înțelege că în acest timp de 6 luni am avut greutățile inerente fiecărui început”⁶².

Din opera Sfântului Simeon Noul Teolog, maica Teodosia Lațcu avea să traducă doar cel de-al doilea Cuvânt⁶³ și *Imnele*, traducere versificată⁶⁴. După aceste ultime scrisori, corespondența dintre Zorica Teodosia Lațcu și Părintele Arsenie se pierde⁶⁵.

Concluzii

Acest epistolar de spovedanie, care constă din scrisorile inedite ale Zoricăi Lațcu către Părintele Arsenie Boca, reprezintă o adevărată comoară a relației ucenic-părinte

---

⁶² Arhiva Mănăstirii Brâncoveanu, Dosar 2600, fond. Zorica Lațcu, Scrisori, ff. nenumerate.

⁶³ Cel de-al doilea „Cuvânt” a fost publicat în volumul: Monahia Teodosia (Zorica) Lațcu, *Ție, Doamne, îți voi cânta* (Iași: Doxologia, 2013), 228-240.

⁶⁴ Traducerea se află în manuscris la Biblioteca Astra din Sibiu (CXCII/92, nr. inv. 31645): Cristina Gabriela Nemeș, „Zorica Lațcu Teodosia: poetă modernă de orientare mistico-religioasă”: 214.

⁶⁵ O scrisoare din 1950, trimisă de către maica Teodosia părintelui Arsenie la Mănăstirea Prislop este interceptată de către Securitate. Această scrisoare poate fi regăsită în Arhiva CNSAS, fond Informativ, dosar 2637, vol. 3, ff. 169-170v.

duhovnicesc. După cum am putut vedea, epistolarul poate fi încadrat în genul epistolelor duhovnicești cu conținut filocalic, deoarece cuprinde, pe lângă descrierea acestei relații profunde, pe care am păstrat-o sub pecetea tainei spovedaniei, o viziune teologico-mistică a artei poetice a Zoricăi Lațcu, înnodată cu descoperirea autentică a textelor patristice, prin munca traductologică depusă în această perioadă asupra unor mari isihăști din viața Bisericii Ortodoxe.

Cele două viziuni, a artei poetice, de factură mistică, și a traducerii textelor isihaste în această perioadă, încorporate ambele în suportul spiritual al duhovnicului, sunt cele care caracterizează opera Zoricăi Lațcu. Autoarea, sub influența unei viziuni katharsice de tip filocalic, ajunge să identifice arta poetică cu trăirea mistică. Cuvântul scris nu este nimic altceva decât o încercare de a-L cunoaște pe Cuvântul. Din această perspectivă, Zorica Lațcu devine, în această perioadă, o profundă trăitoare mistică prin propria ei artă, ajungând să fie o „poetă a Duhului”.

Preocupările traductologice ale Zoricăi Lațcu din această perioadă sunt cele care descoperă și anumite surse de inspirație patristică ale operei sale poetice. De aceea, scrierile ei poetice au fost dublate de activitatea de traducere a unor mari Părinți ai Bisericii, precum Sfântul Isaac Sirul sau Sfântul Simeon Noul Teolog, împreună cu alte scrieri mistice sau spirituale ale patrimoniului cultural bisericesc. Prin urmare, viziunea poetică-mistică și activitatea traductologică sunt elemente constitutive ale operei Zoricăi Lațcu.